TIESAS SPRIEDUMS (trešā palāta)

2019. gada 19. septembrī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Patērētāju tiesību aizsardzība – Direktīva 93/13/EEK – Negodīgi noteikumi patērētāju līgumos – 3. panta 1. un 3. punkts – Direktīvas 93/13/EEK pielikums – 1. punkta m) un q) apakšpunkts – Hipotekārā aizdevuma līgums – Notariāls akts – Notāra izdarīta atzīme par izpildāmību – Pierādīšanas pienākuma pāreja – 5. panta 1. punkts – Skaidri saprotams formulējums

Lietā C-34/18

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Fővárosi Ítélőtábla* (Galvaspilsētas Budapeštas apgabala apelācijas tiesa, Ungārija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2018. gada 9. janvārī un kas Tiesā reģistrēts 2018. gada 18. janvārī, tiesvedībā

Ottília Lovasné Tóth

pret

ERSTE Bank Hungary Zrt.,

TIESA (trešā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētāja A. Prehala [*A. Prechal*] (referente), tiesneši F. Biltšens [*F. Biltgen*], J. Malenovskis [*J. Malenovský*], K. G. Fernlunds [*C. G. Fernlund*] un L. S. Rosi [*L. S. Rossi*],

ģenerāladvokāts: Dž. Hogans [*G. Hogan*],

sekretāre: R. Šereša [*R. Şereş*], administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2019. gada 23. janvāra tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

– *Lovasné Tóth* vārdā – *G. Némethi*, *ügyvéd*,

– *ERSTE Bank Hungary Zrt.* vārdā – *T. Kende* un *P. Sonnevend*, *ügyvédek*,

– Ungārijas valdības vārdā – *M. Z. Fehér*, pārstāvis,

– Eiropas Komisijas vārdā – *N. Ruiz García* un *A. Tokár*, pārstāvji,

noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus 2019. gada 21. marta tiesas sēdē,

* Tiesvedības valoda – ungāru.

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV 1993, L 95, 29. lpp.) 3. un 5. pantu, kā arī šīs direktīvas pielikuma 1. punkta m) un q) apakšpunktu.

2 Šis lūgums ir iesniegts saistībā ar tiesvedību starp *Ottília Lovasné Tóth* (turpmāk tekstā – "aizņēmēja") un *ERSTE Bank Hungary Zrt.* (turpmāk tekstā – "banka") par lūgumu konstatēt, ka konkrēts ārvalstu valūtās denominēta hipotekārā aizdevuma līguma noteikums ir negodīgs.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

3 Direktīvas 93/13 piektajā apsvērumā ir teikts:

"tā kā parasti patērētāji nezina tiesību aktus, kas reglamentē preču un pakalpojumu pārdošanas līgumus citās dalībvalstīs; tā kā šo zināšanu trūkums var tos atturēt no tiešiem preču un pakalpojumu pirkšanas darījumiem citā dalībvalstī."

4 Šīs direktīvas 3. panta 1. punktā ir paredzēts:

"Līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam."

5 Minētās direktīvas 3. panta 3. punktā ir atsauce uz tās pielikumu, kurā ir ietverts "indikatīvs un nepilnīgs tādu noteikumu saraksts, ko var uzskatīt par negodīgiem".

6 Šīs pašas direktīvas 5. panta pirmajā teikumā ir paredzēts:

"Līgumos, kuros visi vai atsevišķi patērētājam piedāvāti noteikumi ir rakstveidā, šiem noteikumiem vienmēr jābūt sastādītiem vienkāršā, skaidri saprotamā valodā."

7 Saskaņā ar Direktīvas 93/13 8. pantu:

"Dalībvalstis var pieņemt vai saglabāt visstingrākos Līgumam atbilstīgus noteikumus jomā, uz ko attiecas šī direktīva, lai nodrošinātu visaugstāko patērētāja aizsardzības līmeni."

8 Šīs direktīvas pielikuma 1. punkts ir izteikts šādi:

"Noteikumi, kuru mērķis vai sekas ir šādas:

[..]

m) dot pārdevējam vai piegādātājam tiesības noteikt, vai piegādātās preces vai pakalpojumi ir atbilstoši līgumam, vai dot tiem ekskluzīvas tiesības interpretēt visus līguma noteikumus;

[..]

q) izslēgt vai kavēt patērētāja tiesības celt prasību tiesā vai izmantot jebkādus citus tiesiskās aizsardzības līdzekļus, jo īpaši, pieprasot patērētājam iesniegt sūdzības tikai šķīrējtiesā, uz ko neattiecas juridiskas normas, nevajadzīgi ierobežojot tam pieejamos pierādījumus vai liekot tam pierādīt faktus, kurus atbilstoši attiecīgajiem tiesību aktiem vajadzētu pierādīt citai līguma pusei."

Ungārijas tiesības

Civilkodekss

9 *Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény* (Ungārijas Civilkodekss, kas pieņemts ar 1959. gada Likumu Nr. IV; turpmāk tekstā – "Civilkodekss") pamatlietā piemērojamās redakcijas 205/A. pantā ir noteikts:

"1. Līguma vispārīgie noteikumi ir līguma noteikumi, kurus daudzu līgumu noslēgšanas nolūkā vienpusēji ir noteikusi viena no līgumslēdzējām pusēm bez otras puses līdzdalības un par kuriem starp pusēm nebija atsevišķas apspriešanās.

[..]

3. Lai noteikumus kvalificētu par līguma vispārīgiem noteikumiem, nav nozīmes ne noteikumu formai, piemērošanas jomai vai formulējuma veidam, ne faktam, ka tie ietverti pašā līguma dokumentā vai atsevišķā dokumentā."

10 Civilkodeksa 209. pantā ir noteikts:

"1. Līguma noteikumi, kas paredz vispārīgu nosacījumu, vai patērētāju līguma noteikumi, kas nav tikuši atsevišķi apspriesti, ir negodīgi gadījumā, ja ar tiem pretēji labas ticības un godīguma prasībām līgumslēdzēju tiesības un pienākumus, kas izriet no līguma, vienpusēji un nepamatoti nosaka par sliktu līgumslēdzējam, kurš nav sagatavojis noteikumus.

2. Lai noteiktu, vai kāds līguma noteikums nav negodīgs, ir jāvērtē visi apstākļi, kas pastāvēja līguma noslēgšanas laikā un bija tā noslēgšanas pamatā, kā arī nolīgtā snieguma raksturs un attiecīgā noteikuma saistība ar pārējiem līguma noteikumiem vai citiem līgumiem.

3. Ar speciālu regulējumu var paredzēt, kādi ar patērētājiem noslēgto līgumu noteikumi pēc savas iedabas ir negodīgi vai uzskatāmi par negodīgiem, ja vien netiek pierādīts pretējais."

11 Saskaņā ar Civilkodeksa 209/A. pantu:

"1. Cietusī puse var apstrīdēt negodīgos noteikumus, kas līgumā ir iekļauti kā vispārīgi nosacījumi.

2. Negodīgi noteikumi, kas patērētāju līgumā ietverti kā vispārīgi līguma nosacījumi, kā arī pārdevēja vai piegādātāja vienpusēji noteikti, iepriekš definēti noteikumi, par kuriem nav notikusi atsevišķa apspriešanās, nav spēkā. Uz spēkā neesamību var atsaukties tikai patērētāja interesēs."

12 Civilkodeksa 242. pantā ir noteikts:

"1. Parāda atzīšana negroza juridisko dokumentu attiecībā uz parādu, tomēr katram, kas veic šādu atzīšanu, ir jāpierāda, ka viņa parāds nepastāv, ka uz to nevar atsaukties tiesā vai ka līgums nav spēkā.

2. Parāda atzīšanu veic otrai pusei adresētā rakstveida paziņojumā."

13 Civilkodeksa 523. pantā ir paredzēts:

"1. Saskaņā ar aizdevuma līgumu kredītiestāde vai cits aizdevējs uzņemas saistību nodot aizņēmēja rīcībā noteiktu naudas summu un aizņēmējs uzņemas saistību atdot piešķirto naudas summu atbilstoši līguma noteikumiem.

2. Ja vien tiesību normās nav paredzēts citādi, gadījumā, ja aizdevējs ir kredītiestāde, aizņēmējam ir pienākums maksāt procentus (bankas aizdevums)."

14 Civilkodeksa 688. pantā ir teikts, ka ar to Ungārijas tiesībās ir transponēta Direktīva 93/13.

Valdības dekrēts

15 *Fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről szóló 18/1999. (II. 5.) Kormányrendelet* (Valdības dekrēts 18/1999 (II. 5.) par to, kādi noteikumi patērētāju līgumos ir uzskatāmi par negodīgiem, redakcijā, kas piemērojama pamatlietā; turpmāk tekstā – "valdības dekrēts") 1. panta 1. punktā ir paredzēts, ka par negodīgiem, konkrēti, ir uzskatāmi līguma noteikumi, ar kuriem:

"[..]

b) tikai pusei, kas noslēdz līgumu ar patērētāju, tiek piešķirtas tiesības noteikt, vai līgums ir izpildīts saskaņā ar tajā paredzētajiem noteikumiem;

[..]

i) ir izslēgti vai ierobežoti patērētājam saskaņā ar likumu vai līdzēju vienošanos pieejamie tiesību aizsardzības līdzekļi, ja vien minētos tiesību aizsardzības līdzekļus neaizstāj cita veida likumā noteikta strīdu izšķiršanas kārtība;

j) ir veikta pierādīšanas pienākuma pārnešana uz patērētāju."

16 Saskaņā ar šā dekrēta 3. panta 2. punktu:

"Ar šo dekrētu un attiecīgajām Civilkodeksa tiesību normām Ungārijas tiesībās transponē [..] Direktīvu [93/13]."

Civilprocesa kodekss

17 *Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény* (1952. gada Likums Nr. III par civilprocesu) (turpmāk tekstā – "Civilprocesa kodekss") pamatlietā piemērojamās redakcijas 164. panta 1. punktā ir noteikts:

"Pierādījumus par faktiem, kas ir vajadzīgi, lai atrisinātu strīdu, principā sniedz persona, kuras interesēs ir tas, lai tiesa tos uzskatītu par pierādītiem."

Ungārijas 1994. gada Likums Nr. LIII

18 *Bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII törvény* (Ungārijas 1994. gada Likums Nr. LIII par tiesas spriedumu izpildi) pamatlietā aplūkotā līguma parakstīšanas dienā piemērojamās redakcijas 10. pantā ir paredzēts:

"Tiesas spriedumu izpilda pēc izpildu dokumenta saņemšanas. Izpildu dokumenti ir šādi:

[..]

b) dokuments ar atzīmi par izpildāmību, ko sagatavojusi tiesa."

19 Kopš 2010. gada 1. jūnija šī norma ir formulēta šādi:

"Tiesas spriedumu izpilda pēc izpildu dokumenta saņemšanas. Izpildu dokumenti ir šādi:

[..]

b) dokuments ar atzīmi par izpildāmību, ko sagatavojusi tiesa vai notārs."

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

20 Aizņēmēja un banka 2008. gada 27. oktobrī noslēdza hipotekārā aizdevuma līgumu (turpmāk tekstā – "aizdevuma līgums") par summu, kas denominēta Šveices frankos (CHF). Šajā līgumā banka apņēmās aizņēmējas rīcībā nodot naudas summu 132 848 CHF (apmēram 118 140 EUR) apmērā cita kredīta pārfinansēšanas vajadzībām. Tajā pašā dienā aizņēmēja pie notāra parakstīja aktu, kuram ir publiska ticamība, ar nosaukumu "Vienpusējs paziņojums par parāda atzīšanu", kurā izklāstīti aizdevuma līguma noteikumi.

21 Aizdevuma līguma I.4. punkts, kura saturs iekļauts arī minētajā notariālajā aktā, ir formulēts šādi:

"Lai atrisinātu jebkādu strīdu par grāmatojumu noskaidrošanu, apmierinātu bankas prasības, noteiktu kredīta vai cita attiecīgajā brīdī nesamaksātā parāda summu atbilstoši šim līgumam, noteiktu faktisko izmaksas datumu un maksāšanas pienākuma termiņa beigas un konstatētu jebkādu citu faktu vai saņemtu informāciju, kas ir vajadzīga, lai veiktu tiešu izpildi, līgumslēdzējas puses kā ticamu un neapstrīdamu pierādījumu atzīst apliecinošu dokumentu, kas ir nostiprināts ar notariālu aktu un kas ir sagatavots, pamatojoties uz parādnieka kontiem bankā un bankas uzskaiti un grāmatvedību.

Tādējādi pamatsummas vai procentu un izdevumu nemaksāšanas gadījumā vai arī gadījumā, ja maksājumi netiek veikti atbilstoši līgumā noteiktajam, pierādījums kredītam, procentiem un attiecīgajā brīdī nesamaksātajiem izdevumiem ir ne tikai šis līgums, bet arī apliecinošs dokuments, kas ir nostiprināts ar notariālu aktu un kas ir sagatavots, pamatojoties uz aizņēmēja kontiem bankā un bankas uzskaiti un grāmatvedību, kas pamato izpildi, kā arī iepriekš minētie fakti.

Gadījumā, ja pēc bankas pieprasījuma tiek uzsākta iespējamā izpildes procedūra, līgumslēdzējas puses vai aizņēmējs lūdz notāram, kas apstiprinājis šo dokumentu, vai citam kompetentam notāram, pamatojoties uz parādnieku bankas kontiem un bankas grāmatvedību un uzskaiti un pēc reģistru pārbaudes, notariālā aktā apliecināt kredīta summu, procentus, izdevumus vai jebkādu citu parādu attiecībā uz neveiktajiem maksājumiem saistībā ar iepriekš minēto aizdevumu un iepriekš minētos faktus un informāciju un atļauj izpaust bankas noslēpumu, sniedzot minēto informāciju."

22 No lēmuma lūgt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka ar aizdevuma līgumu bankai ir piešķirtas tiesības to tūlītēji izbeigt, ja aizņēmēja izdarījusi līgumisko saistību smagu pārkāpumu, piemēram, ja iestājusies maksāšanas saistību neizpilde. Tā kā jebkuram no līguma izrietošam prasījumam pēc šādas līguma izbeigšanas iestājas galatermiņš, bankai ir tiesības uz atlikušās atmaksājamās summas tūlītēju atmaksu.

23 Aizņēmēja 2016. gada 5. janvārī cēla prasību attiecīgajā Ungārijas pirmās instances tiesā. Viņa apgalvoja, ka noteikums, ko ietver aizdevuma līguma I.4. punkts un saistībā ar aizdevuma līguma noslēgšanu sagatavotā notariālā akta attiecīgais punkts, ir negodīgs, jo ar šo noteikumu viņa esot bijusi spiesta piekrist tam, ka banka vienpusēji var konstatēt līgumā paredzēto pienākumu neizpildi no viņas puses un viņas vēl neatmaksāto parāda apmēru, kā arī tieši uzsākt [piespiedu] izpildi, pamatojoties uz šo notariālo aktu, kam ir pierādījuma spēks, jo uz tā ir izdarīta atzīme par izpildāmību. Kā norāda aizņēmēja, ar minēto noteikumu pierādīšanas pienākums esot apvērsts patērētājam nelabvēlīgi, jo domstarpību gadījumā pēdējam minētajam esot liegta iespēja vērsties tiesā, lai iebilstu pret piespiedu izpildi.

24 Banka lūdza prasību noraidīt. Kā norāda banka, pamatlietā aplūkotais noteikums neparedzot vienpusēju konstatēšanu, vai aizņēmēja ir izpildījusi savas saistības. Ar to nedz tiekot apvērsts pierādīšanas pienākums, nedz arī aizņēmējai esot liegta iespēja celt prasību. Lai arī parāda apmērs ir apliecināts ar notariālo aktu, Ungārijas tiesību akti joprojām atļaujot pierādīt pretējo. Turklāt pat vienkāršotas piespiedu izpildes procedūras ietvaros bankai vienmēr esot pienākums pierādīt prasījuma apmēru. Ar minēto noteikumu bankai neesot ļauts vienpusēji noteikt parāda apmēru, nedz arī uzspiest savu aizdevuma līguma noteikumu interpretāciju.

25 Attiecīgā Ungārijas pirmās instances tiesa aizņēmējas prasību noraidīja, pamatojumā norādot, ka pamatlietā aplūkotais noteikums nav negodīgs un ka ar to tikai precizēta kārtība, kas jāievēro, lai apliecinātu parāda apmēru. Attiecībā uz izpildi minētā tiesa pauda viedokli, ka, ja tā ir uzdota, nav iespēju pārliecināties, vai aizņēmējai ir iestājusies saistību neizpilde. Tomēr viņa varot apliecināt tiesu izpildītājam, ka ir izpildījusi savas saistības un nepieciešamības gadījumā uzsākt tiesvedību par piespiedu izpildes izbeigšanu. Šajā tiesvedībā aizņēmēja varot minēto prasījumu apstrīdēt.

26 Aizņēmēja iesniedza apelācijas sūdzību iesniedzējtiesā. Viņa uzsvēra, ka pamatlietā aplūkotais noteikums var radīt patērētājam nelabvēlīgu nelīdzsvarotību Direktīvas 93/13 izpratnē, jo ar to tiekot vienkāršotas bankas iespējas izvirzīt savus prasījumus un tiekot sarežģīta patērētāja aizstāvība.

27 Iesniedzējtiesa atgādina, ka saskaņā ar Civilkodeksa 242. pantu parādzīmes autoram ir pienākums pierādīt, ka viņa parāds nepastāv, ka tiesā nevar celt prasību par līguma izpildi vai ka līgums nav spēkā, un uzskata, ka šis pants nav piemērojams aizdevuma līguma I.4. punktā ietvertajam noteikumam. Kā norāda iesniedzējtiesa, minētais pants, ar ko esot apvērsts pierādīšanas pienākums attiecībā uz atzīto parādu, esot piemērojams vienīgi tad, ja parāda apmērs ir skaidri saprotams un noteikts. Taču šajā lietā tas tā neesot.

28 Turklāt iesniedzējtiesa uzskata, ka attiecībā uz pierādīšanas pienākuma apvēršanu aizdevuma līguma I.4. punktam ir tāda pati iedarbība kā Civilkodeksa 242. pantam – tādā ziņā, ka domstarpību gadījumā aizņēmējai ir pienākums pierādīt, ka bankai nav attiecīgās tiesības, un vērsties tiesā, lai apstrīdētu piespiedu izpildes leģitimitāti vai aizdevuma līguma spēkā esamību. Tiesvedībā attiecībā uz piespiedu izpildes izbeigšanu vai ierobežošanu prasības attiecībā uz termiņiem un pierādījumiem esot stingrākas nekā parastajā civilprocesā. Tādēļ, nosakot, ka parāds, pat ja parādnieks varētu nebūt to atzinis, ir apliecināms ar notariālā aktu, kam ir pierādījuma spēks, balstoties uz bankas uzskaites dokumentiem, šis noteikums izraisot patērētājam nelabvēlīgu līdzsvara trūkumu.

29 Iesniedzējtiesa šaubās par to, vai uz minēto noteikumu attiecas Direktīvas 93/13 pielikuma 1. punkta m) un q) apakšpunkts, kā arī par veidu, kādā tai būtu jānovērtē, vai šāds noteikums ir negodīgs. Tā šajā ziņā norāda, ka minētais pielikums ir transponēts Ungārijas tiesībās un ka noteikumi, uz kuriem attiecas valdības dekrēta 1. panta 1. punkts, tiek uzskatīti par negodīgiem, tādēļ papildu pārbaude nemaz neesot nepieciešama.

30 Minētā tiesa norāda, ka saskaņā ar Direktīvas 93/13 8. pantu dalībvalstis var pieņemt visstingrākos Līgumam atbilstīgus noteikumus jomā, uz ko attiecas šī direktīva, lai nodrošinātu visaugstāko patērētāja aizsardzības līmeni. Tātad valsts likumdevējam esot atļauts bez papildu pārbaudes atzīt par negodīgiem noteikumus, uz kuriem attiecas Direktīvas 93/13 3. panta 3. punkts kopsakarā ar šīs direktīvas pielikuma 1. punktu.

31 Attiecībā uz jautājumu, vai uz tādu noteikumu kā pamatlietā aplūkotais attiecas Direktīvas 93/13 pielikuma 1. punkta q) apakšpunkts, iesniedzējtiesa norāda – ja ungāru valodas versijā šī norma attiecas uz noteikumiem, "kuru priekšmets vai sekas [..]", citu valodu, piemēram, vācu, poļu, čehu un slovēņu, versijās šī norma ietver norādi uz noteikumiem, "kuru mērķis vai sekas [..]". Balstoties uz pēdējām minētajām valodu versijām, esot uzskatāms, ka attiecīgā finanšu iestāde, iekļaujot šo noteikumu attiecīgajā līgumā, to darīja ar mērķi apvērst pierādīšanas pienākumu.

32 Šajā ziņā minētajai tiesai rodas jautājums, vai Direktīvas 93/13 3. panta 3. punkts kopsakarā ar šīs direktīvas pielikuma 1. punkta q) apakšpunktu ir jāinterpretē tādējādi, ka tas attiecas uz noteikumu, kura mērķis ir apvērst pierādīšanas pienākumu, lai patērētāja būtiskas pienākumu neizpildes gadījumā varētu veikt vienkāršotu piespiedu izpildi, pat ja šī vienkāršotā piespiedu izpildes procedūra var tikt pamatota arī ar valsts tiesību aktiem – neatkarīgi no minētā noteikuma.

33 Kā norāda iesniedzējtiesa, pat ja pamatlietā aplūkotais noteikums būtu uzskatāms par Ungārijas tiesību aktos jau paredzēta notariāla izpildes procesa pārfrāzētu aprakstu, šis noteikums varētu būt negodīgs, ciktāl ar to, dodot bankai iespēju noteikt vēl neatmaksāto summu, ir radīta iespēja izvairīties no taisnīgas un godīgas apspriešanās ar aizņēmēju, kam ir pienākums uzsākt tiesvedību, kurai ir lielas izmaksas. Visbeidzot, līguma noslēgšanas brīdī patērētājam neesot pilnā mērā saprotamas minētā noteikuma potenciālās sekas tiesvedības gadījumā.

34 Iesniedzējtiesa norāda, ka par pamatlietā aplūkotajai situācijai analogu situāciju ir taisīts 2015. gada 1. oktobra spriedums *ERSTE Bank Hungary* (C-32/14, EU:C:2015:637). Tomēr Ungārijas tiesas šo spriedumu attiecībā uz tādiem noteikumiem kā pamatlietā aplūkotie esot piemērojušas dažādi.

35 Iesniedzējtiesa uzsver, ka *Kúria* (Augstākā tiesa, Ungārija) ir paudusi viedokli, ka gadījumā, kad uz notariālā akta izdarīta atzīme par izpildāmību, parādnieks, piemērojot Civilprocesa kodeksa 369. pantu, parādu var apstrīdēt vienīgi tiesvedībā par izpildes atcelšanu vai ierobežošanu. Tomēr runa esot par sekām, kas izriet no procesuālajām normām, kuras piemērojamas notariālajiem aktiem, kuriem ir publiska ticamība, un atzīmei par izpildāmību. Tātad noteikumi, kas analogi pamatlietā aplūkotajam, neskarot patērētāja tiesisko stāvokli un šajā ziņā viņam nekādā veidā neradot nelabvēlīgas sekas. Tas, ka pierādīšanas pienākums gulstas uz patērētāju, saskaņā ar Civilprocesa kodeksa 164. panta 1. punktu esot raksturīgs tiesvedībai attiecībā uz piespiedu izpildes atcelšanu vai ierobežošanu, līdz ar to notariālais akts, kuram ir publiska ticamība, nepadarītu apgrūtinošāku patērētāja pienākumu sniegt pierādījumus.

36 Tomēr citu tiesu, ne *Kúria* (Augstākā tiesa), spriedumos esot atzīts, ka šāds noteikums spēj apvērst pierādīšanas pienākumu patērētājam nelabvēlīgā veidā.

37 Turklāt iesniedzējtiesa norāda, ka pamatlietā aplūkotais noteikums varētu būt uzskatāms par noteikumu Direktīvas 93/13 pielikuma 1. punkta m) apakšpunkta izpratnē, kura mērķis vai sekas ir piešķirt pārdevējam vai piegādātājam tiesības noteikt, vai piegādātā prece vai sniegtais pakalpojums atbilst līgumam, vai ekskluzīvas tiesības interpretēt jebkuru līguma noteikumu.

38 Šādos apstākļos *Fővárosi Ítélőtábla* (Galvaspilsētas Budapeštas apgabala apelācijas tiesa, Ungārija) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai Direktīvas [93/13] pielikuma 1. punkta q) apakšpunkts kā Savienības tiesību norma, kam ir uz sabiedrisko kārtību balstītas normas statuss, ir jāinterpretē kā vispārējs aizliegums, kas padara jebkādu turpmāku analīzi par nevajadzīgu, ar kuru aizdevējam ir liegts uzspiest aizņēmējam, kuram ir patērētāja statuss, līguma noteikumu standartveida noteikuma vai noteikuma, kas nav atsevišķi apspriests, formā, ja šāda noteikuma mērķis vai sekas ir pierādīšanas pienākuma apvēršana?

2) Ja līguma noteikuma mērķis vai sekas ir jāvērtē, pamatojoties uz Direktīvas [93/13] pielikuma 1. punkta q) apakšpunktu, vai turpmāk minētie līgumu noteikumu veidi var tikt uzskatīti par tādiem, kas liedz patērētājiem īstenot savas tiesības:

– noteikums, saskaņā ar kuru aizņēmējs, kuram ir patērētāja statuss, var pamatoti uzskatīt, ka tam ir pilnībā jāizpilda līgums, tostarp visi tā noteikumi, tādā veidā un tik lielā mērā, kā to ir noteicis aizdevējs, pat ja parādnieks ir pārliecināts, ka aizdevēja noteiktās saistības pilnībā vai daļēji nav pamatotas;

– noteikums, kas izraisa tādas sekas, ka patērētājam tiek liegta vai ierobežota piekļuve uz godīgu apspriešanos balstītam strīdu izšķiršanas mehānismam, jo pietiek ar to, ka aizdevējs atsaucas uz šo līguma noteikumu, lai strīds tiktu atzīts par atrisinātu?

3) Gadījumā, ja ir jālemj, vai Direktīvas [93/13] pielikumā minētie līguma noteikumi ir negodīga rakstura arī atbilstoši šīs direktīvas 3. panta 1. punktā noteiktajiem kritērijiem, vai šīs direktīvas 5. pantā noteiktā skaidra un saprotama formulējuma prasība ir izpildīta tāda līguma noteikuma gadījumā, kas ietekmē patērētāja lēmumus par līguma izpildi, ar aizdevēju radušos strīdu atrisināšanu tiesas vai ārpustiesas procedūrā, vai arī tiesību īstenošanu, ja, lai gan tas gramatiski ir skaidri formulēts, šī noteikuma tiesiskās sekas tomēr var tikt noteiktas, vienīgi interpretējot valsts tiesību normas, par kurām nedz līguma noslēgšanas laikā, nedz arī turpmākajos gados nebija izstrādāta vienota judikatūra?

4) Vai Direktīvas [93/13] pielikuma 1. punkta m) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka atsevišķi neapspriests līguma noteikums var būt negodīgs arī tad, ja pusei, kas noslēdz līgumu ar patērētāju, ar to ir piešķirtas tiesības vienpusēji noteikt, vai patērētājs ir izpildījis saistības atbilstoši līguma noteikumos paredzētajam, un ja patērētājs piekrīt minētā noteikuma saistošajam spēkam, vēl pirms līdzēji ir sākuši to pildīt?"

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par jautājumu pieņemamību

39 Banka norāda uz uzdoto jautājumu nepieņemamību – būtībā ar pamatojumu, ka tie ir hipotētiski. Attiecībā uz diviem pirmajiem jautājumiem banka apgalvo, ka iesniedzējtiesa balstās uz kļūdainu pieņēmumu, ka pamatlietā aplūkotais noteikums pierādīšanas pienākumu apvērš patērētājam nelabvēlīgā veidā. Turklāt šis noteikums nevarot kavēt patērētāju iespējas celt prasību tiesā vai izmantot tiesību aizsardzības līdzekļus. Līdz ar to pamatlietā Direktīvas 93/13 pielikuma 1. punkta q) apakšpunkts neesot piemērojams. Attiecībā uz trešo jautājumu banka apgalvo, ka judikatūra par tādiem noteikumiem kā pamatlietā aplūkotais aizdevuma līguma noslēgšanas brīdī bija vienveidīga; *Kúria* (Augstākā tiesa) vairākkārt ir nospriedusi, ka ar šādiem noteikumiem netiek grozītas nedz patērētāja tiesības, nedz pienākumi, kas paredzēti piemērojamās valsts tiesību normās. Visbeidzot

attiecībā uz ceturto jautājumu banka apgalvo, ka Direktīvas 93/13 pielikuma 1. punkta m) apakšpunkts neattiecas uz pamatlietā aplūkoto noteikumu, jo ar to pārdevējam vai piegādātājam netiekot piešķirtas tiesības noteikt, vai patērētāja izpildījums atbilst aizdevuma līguma noteikumiem.

40 Vispirms ir jāatgādina, ka saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru uz jautājumiem par Savienības tiesību interpretāciju, kurus valsts tiesa uzdevusi pašas noteiktajos tiesiskā regulējuma un faktisko apstākļu ietvaros, kuru precizitāte Tiesai nav jāpārbauda, attiecas atbilstības pieņēmums. Tiesa var atteikties lemt par kādas valsts tiesas iesniegtu lūgumu tikai gadījumā, ja šī Savienības tiesību interpretācija acīmredzami nav saistīta ar pamatlietas faktiem vai ar tās priekšmetu, ja problēmai ir hipotētisks raksturs vai arī ja Tiesas rīcībā nav ziņu par faktiskajiem vai juridiskajiem apstākļiem, kas ir nepieciešami, lai sniegtu nolēmumu par uzdotajiem jautājumiem (spriedums, 2018. gada 20. septembris, *OTP Bank* un *OTP Faktoring*, C-51/17, EU:C:2018:750, 37. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).

41 Kā norādīts ģenerāladvokāta secinājumu 37. punktā, šajā ziņā nav tā, ka no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu acīmredzami izrietētu, ka iesniedzējtiesas jautājumos aplūkotās hipotēzes neatbilst pamatlietā aplūkotajai situācijai.

42 Turklāt ir jānorāda, ka LESD 267. pantā paredzētās procedūras ietvaros, kurā Tiesas un iesniedzējtiesas funkcijas ir skaidri nodalītas, jebkurš lietas faktu un valsts tiesību aktu vērtējums ir valsts tiesas kompetencē (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 27. februāris, *Associação Peço a Palavra* u.c., C-563/17, EU:C:2019:144, 36. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra). Līdz ar to šajā gadījumā vienīgi iesniedzējtiesai ir pienākums vērtēt pamatlietā aplūkotā noteikuma nozīmi un tvērumu.

43 No tā izriet, ka uzdotie jautājumi ir pieņemami.

Par pirmo jautājumu

44 Ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai Direktīvas 93/13 3. panta 3. punkts kopsakarā ar šīs direktīvas pielikuma 1. punkta q) apakšpunktu ir jāinterpretē tādējādi, ka ar to vispārīgi un bez papildu pārbaudes kā negodīgs ir kvalificējams tāds līguma noteikums, kurš nav ticis atsevišķi apspriests un kura mērķis vai sekas ir pierādīšanas pienākuma apvēršana patērētājam nelabvēlīgā veidā.

45 No Direktīvas 93/13 3. panta 3. punkta formulējuma izriet, ka šīs direktīvas pielikums ietver indikatīvu un neizsmeļošu tādu noteikumu uzskaitījumu, kurus var uzskatīt par negodīgiem. Tiesa gan jau ir nospriedusi, ka Direktīvas 93/13 pielikums ir būtisks faktors, uz kuru kompetentā tiesa var pamatoties, veicot noteikuma negodīgā rakstura novērtēšanu (šajā nozīmē skat. rīkojumu, 2014. gada 3. aprīlis, *Sebestyén*, C-342/13, EU:C:2014:1857, 32. punkts un tajā minētā judikatūra). Tomēr ir skaidrs, ka minētā pielikuma sarakstā iekļauts noteikums nav obligāti uzskatāms par negodīgu un ka – otrādi – arī tajā neiekļautu noteikumu var atzīt par negodīgu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2002. gada 7. maijs, Komisija/Zviedrija, C-478/99, EU:C:2002:281, 20. punkts).

46 No tā izriet – ja pastāv šāds līguma noteikums, valsts tiesai saskaņā ar Direktīvas 93/13 3. panta 1. un 3. punktu kopsakarā ar šīs direktīvas pielikuma 1. punkta q) apakšpunktu ir pienākums pārliecināties, vai šis noteikums pretēji labticības prasībām neizraisa ievērojamu, patērētājam nelabvēlīgu nelīdzsvarotību līgumslēdzēju pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma.

47 Tomēr saskaņā ar Direktīvas 93/13 8. pantu dalībvalstis var pieņemt vai saglabāt visstingrākos Līgumam atbilstīgus noteikumus jomā, uz ko attiecas šī direktīva, lai nodrošinātu visaugstāko patērētāja aizsardzības līmeni. Tādējādi dalībvalstis principā var brīvi paplašināt aizsardzību, kas

paredzēta šīs direktīvas 3. panta 1. un 3. punktā kopsakarā ar minētās direktīvas pielikuma 1. punktu, vispārīgi par negodīgiem atzīstot standartveida noteikumus, kas minēti šajā punktā, un attiecībā uz to nav nepieciešama papildu pārbaude pēc Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktā minētajiem kritērijiem.

48 No Tiesai iesniegtajiem lietas materiāliem izriet – kas iesniedzējtiesai tomēr būtu jāpārbauda –, ka saskaņā ar Ungārijas tiesību aktiem noteikumi, uz kuriem attiecas Direktīvas 93/13 pielikuma 1. punkta q) apakšpunkts, faktiski ir uzskatāmi par negodīgiem, un attiecībā uz to nav nepieciešams veikt papildu pārbaudi. Ja tas ir tā, iesniedzējtiesai vēl būtu jākonstatē, vai uz pamatlietā aplūkoto noteikumu attiecas valdības dekrēta 1. panta 1. punkta j) apakšpunkts.

49 Ņemot vērā iepriekš izklāstīto, uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 93/13/EEK 3. panta 3. punkts kopsakarā ar šīs direktīvas pielikuma 1. punkta q) apakšpunktu ir jāinterpretē tādējādi, ka saskaņā ar to līguma noteikums, kurš nav ticis atsevišķi apspriests un kura mērķis vai sekas ir patērētājam nelabvēlīgi apvērst pierādīšanas pienākumu, nav vispārīgi un bez papildu pārbaudes kvalificējams kā negodīgs.

Par otro jautājumu

50 Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai Direktīvas 93/13 3. panta 3. punkts kopsakarā ar šīs direktīvas pielikuma 1. punkta q) apakšpunktu ir jāinterpretē tādējādi, ka tas attiecas uz noteikumu, kura mērķis vai sekas ir, pirmkārt, ļaut patērētājam tiesiski pamatoti pieņemt, ka viņam ir pienākums izpildīt visas savas līgumiskās saistības, pat ja viņš uzskata, ka dažas saistības nav jāizpilda, un, otrkārt, kavēt patērētāju izmantot savas tiesības celt prasību tiesā vai tiesību aizsardzības līdzekļus, ja atlikusī, uz līguma pamata maksājamā summa ir noteikta ar notariālo aktu, kuram ir pierādījuma spēks, kas kreditoram ļauj vienpusēji un galīgi izbeigt strīdu.

51 No Direktīvas 93/13 pielikuma 1. punkta q) apakšpunkta formulējuma izriet, ka šis punkts attiecas uz noteikumiem, kuru mērķis vai sekas ir izslēgt vai kavēt patērētāja iespējas celt prasību tiesā vai izmantot tiesību aizsardzības līdzekļus.

52 Tiesa jau ir nospriedusi, ka saistībā ar noteikumiem, uz kuriem, iespējams, attiecas Direktīvas 93/13 pielikuma 1. punkta q) apakšpunkts kopsakarā ar šīs direktīvas 3. panta 1. punktu, valsts tiesai ir jānovērtē, vai un – attiecīgā gadījumā – kādā mērā attiecīgais noteikums ietver atkāpi no tām tiesību normām, kuras būtu piemērojamas vienošanās starp pusēm neesamības gadījumā, kā rezultātā, ņemot vērā patērētāja rīcībā esošos procesuālos līdzekļus, tiek apgrūtināta viņa iespēja vērsties tiesā un tiesību uz aizstāvību izmantošana (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2013. gada 14. marts, *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, 75. punkts).

53 Tādēļ Direktīvas 93/13 pielikuma 1. punkta q) apakšpunkts kopsakarā ar šīs direktīvas 3. panta 1. punktu neattiecas uz tādu noteikumu, kas nevar patērētājam radīt tiesisku stāvokli, kurš būtu nelabvēlīgāks par to, kas paredzēts spēkā esošajos valsts tiesību aktos. Tātad šā pielikuma 1. punkta q) apakšpunkts attiecas uz noteikumiem, kuru tiesiskās sekas var tikt noteiktas objektīvi. Šo apsvērumu neietekmē tas, ka šāda noteikuma iekļaušana līgumā varētu patērētājam radīt iespaidu, ka tiesību aizsardzības līdzekļi ir ierobežoti un ka tādēļ viņam ir pienākums izpildīt visas līgumā ietvertās saistības, jo, ņemot vērā piemērojamo valsts tiesisko regulējumu, attiecīgais noteikums neskar viņa tiesisko stāvokli.

54 Kā norāda iesniedzējtiesa, šajā gadījumā pamatlietā aplūkotajā noteikumā ir izklāstīta, piemēram, Ungārijas tiesību aktos paredzētā kreditora iespēja patērētāja līgumisko saistību būtiskas neizpildes gadījumā uzsākt piespiedu izpildi attiecībā uz atlikušo maksājamo naudas summu, pamatojoties uz notariālo aktu, uz kura izdarīta atzīme par izpildāmību. Minētā tiesa arī norāda, ka parādnieks var uzsākt tiesvedību attiecībā uz piespiedu izpildes atcelšanu vai ierobežošanu.

55 Attiecībā uz šo pašu vienkāršoto piespiedu izpildes procedūru 2015. gada 1. oktobra sprieduma *ERSTE Bank Hungary* (C-32/14, EU:C:2015:637) 60. punktā ir norādīts, ka patērētājs, pirmkārt, atbilstoši Civilkodeksa 209/A. panta 1. punktam var celt prasību, apstrīdot līguma spēkā esamību, un, otrkārt, var uzsākt tiesvedību attiecībā uz piespiedu izpildes atcelšanu vai ierobežošanu saskaņā ar Civilprocesa kodeksa 369. pantu. Šajā pēdējā tiesvedībā patērētājs, pamatojoties uz Civilprocesa kodeksa 370. pantu, var lūgt apturēt līguma piespiedu izpildi.

56 Šādos apstākļos šķiet, kas iesniedzējtiesai tomēr būtu jāpārbauda, ka pamatlietā aplūkotais noteikums neietekmē patērētāja tiesisko stāvokli, ciktāl tas nedz izslēdz, nedz kavē viņa iespējas vērties tiesā vai izmantot tiesību aizsardzības līdzekļus Direktīvas 93/13 pielikuma 1. punkta q) apakšpunkta izpratnē.

57 Turpretī uz noteikumu, ar ko kreditoram ir atļauts vienpusēji izbeigt jebkuru strīdu, ja atlikusī maksājamā summa, balstoties uz bankas uzskaites dokumentiem, tiek noteikta ar notariālo aktu, uz kura notārs var izdarīt atzīmi par izpildāmību, var attiekties Direktīvas 93/13 pielikuma 1. punkta q) apakšpunkts. Proti, ciktāl šāds noteikums pārdevējam vai piegādātājam piešķir tiesības galīgi atrisināt eventuālu strīdu attiecībā uz līgumiskām saistībām, tas izslēdz vai kavē patērētāja iespējas celt prasību tiesā vai izmantot tiesību aizsardzības līdzekļus minētās normas izpratnē.

58 Tomēr, kā jau norādīts šā sprieduma 54. punktā, šķiet, ka pamatlietā aplūkotā noteikuma būtība nav tāda, ka tas liegtu vai kavētu iespējas celt prasību tiesā vai izmantot tiesību aizsardzības līdzekļus, ņemot vērā piemērojamajos Ungārijas tiesību aktos paredzēto procesuālo kārtību, tomēr iesniedzējtiesai tas vēl būtu jāpārbauda.

59 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka Tiesa jau ir nospriedusi, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem nav pretrunā tādi valsts tiesību akti, ar kuriem notāram, kurš, ievērojot formālās prasības, ir sagatavojis publisku aktu attiecībā uz pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgto līgumu, ir atļauts izdarīt atzīmi par izpildāmību uz minētā dokumenta vai arī atteikties veikt minētās atzīmes atcelšanu, lai gan nevienā no šiem posmiem nav tikusi veikta minētā līguma noteikumu negodīguma izvērtēšana, tomēr ar nosacījumu, ka valsts tiesai ir jāpārbauda, vai pamatlietā pastāvošajos apstākļos valsts tiesību aktos ietvertie procesuālie noteikumi par vēršanos tiesā nodrošina patērētājam efektīvu tiesību aizsardzību tiesā (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2015. gada 1. oktobris, *ERSTE Bank Hungary*, C-32/14, EU:C:2015:637, 64. un 65. punkts).

60 Ņemot vērā iepriekš izklāstīto, uz otro jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 93/13 3. panta 3. punkts kopsakarā ar šīs direktīvas pielikuma 1. punkta q) apakšpunktu ir jāinterpretē tādējādi, ka, pirmkārt, tas neattiecas uz noteikumu, kura mērķis vai sekas ir ļaut patērētājam tiesiski pamatoti pieņemt, ka viņam ir jāizpilda visas savas līgumiskās saistības, pat ja viņš uzskatītu, ka dažas no šīm saistībām nav jāizpilda, jo, ņemot vērā piemērojamo valsts tiesisko regulējumu, šis noteikums neietekmē patērētāja tiesisko stāvokli, un, otrkārt, tas attiecas uz noteikumu, kura mērķis vai sekas ir kavēt patērētāja iespējas celt prasību tiesā vai izmantot tiesību aizsardzības līdzekļus, ja atlikusī maksājamā summa ir noteikta ar notariālo aktu, kuram ir pierādījuma spēks, kas kreditoram ļauj vienpusēji un galīgi izbeigt strīdu.

Par trešo jautājumu

61 Ar trešo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai Direktīvas 93/13 5. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka šī norma paredz, ka pārdevējam vai piegādātājam būtu jāsniedz papildu informācija attiecībā uz noteikumu, kas ir formulēts skaidri, bet kam tiesiskās sekas var tikt noteiktas, vienīgi interpretējot valsts tiesību normas, par kurām līguma noslēgšanas dienā vēl nav vienotas judikatūras.

62 Vispirms ir jāatgādina, ka saskaņā ar Tiesas judikatūru līguma noteikumu pārskatāmības prasības, par kurām citastarp atgādināts Direktīvas 93/13 5. pantā, paredz, ka attiecīgajam līguma noteikumam ne tikai ir jābūt patērētājam saprotamam no gramatiskā viedokļa, bet arī jādod patērētājam iespēja,

pamatojoties uz konkrētiem un saprotamiem kritērijiem, izvērtēt ekonomiskās sekas, kas tam no tā izriet (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 75. punkts, un 2015. gada 9. jūlijs, *Bucura*, C-348/14, nav publicēts, EU:C:2015:447, 55. punkts).

63 Šī judikatūra būtībā paredz, ka mehānismiem, kas izmantojami, lai aprēķinātu patērētāja parādu un viņa atmaksājamo summu, ir jābūt pārskatāmiem un saprotamiem un ka attiecīgā gadījumā pārdevējam vai piegādātājam ir jāsniedz šim nolūkam nepieciešamā papildinformācija (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c., C-186/16, EU:C:2017:703, 51. punkts).

64 Runājot par pārskatāmības prasībām attiecībā uz saimnieciskām sekām patērētājam, kuras izriet no kāda līguma, Tiesa ir nospriedusi, ka situācijā, kad daži ar sniedzamo pakalpojumu saistīto izmaksu izmaiņu veida aspekti ir konkretizēti obligātās tiesību normās Direktīvas 93/13 1. panta 2. punkta izpratnē vai kad minētajās tiesību normās ir paredzētas patērētāja tiesības līgumu izbeigt, ir būtiski, lai pārdevējs vai piegādātājs par minētajām tiesību normām informētu patērētāju (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2012. gada 26. aprīlis, *Invitel*, C-472/10, EU:C:2012:242, 29. punkts).

65 Turklāt citā kontekstā attiecībā uz noteikumu, kas paredz pārdevēja iedibināšanas valsts tiesību aktu piemērošanu, Tiesa jau ir nospriedusi, ka tam principā ir pienākums informēt patērētāju par imperatīvām tiesību normām, piemēram, par Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 593/2008 (2008. gada 17. jūnijs) par tiesību aktiem, kas piemērojami līgumsaistībām (Roma I) (OV 2008, L 177, 6. lpp.), 6. panta 2. punktu, kurā ir noteikts, ka piemērojamo tiesību aktu izvēles iznākumā patērētājam nedrīkst būt liegta aizsardzība, kas tam piešķirta ar noteikumiem, no kuriem nevar atkāpties, savstarpēji vienojoties, atbilstīgi tiesību aktiem, kurus piemērotu, ja nebūtu izdarīta izvēle (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2016. gada 28. jūlijs, *Verein für Konsumenteninformation*, C-191/15, EU:C:2016:612, 69. punkts).

66 Tomēr no šā sprieduma 64. un 65. punktā minētās judikatūras neizriet, ka pārdevējam vai piegādātājam būtu arī pienākums pirms līguma noslēgšanas informēt patērētāju par tādām viņa dzīvesvietas valsts vispārīgajām procesuālo tiesību normām, kas attiecas uz pierādīšanas pienākuma sadali, kā arī par ar to saistīto judikatūru.

67 Pamatlietā aplūkotajā lietā nav runas par noteikumu, kurā piemērojamo tiesību aktu izvēle būtu noteikta par labu tās dalībvalsts tiesību aktiem, kurā atrodas pārdevēja vai piegādātāja mītne, lai gan patērētājs dzīvo citā dalībvalstī. Attiecībā uz šādu situāciju no Direktīvas 93/13, kā to it īpaši apstiprina tās piektais apsvērums, izriet, ka Savienības likumdevējs prezumē, ka patērētāji nezina tiesību normas, kas reglamentē preču pārdošanas un pakalpojumu sniegšanas līgumus citās dalībvalstīs, ārpus viņa dalībvalsts.

68 Atšķirībā no lietām, kurās tika pasludināti šā sprieduma 64. un 65. punktā minētie spriedumi, pamatlietā aplūkotajā lietā runa nav par pārdevēja vai piegādātāja pienākumu informēt patērētāju par to, ka pastāv imperatīvas starptautisko privāttiesību normas. Tāpat tā neattiecas uz pārdevēja vai piegādātāja pienākumu informēt patērētāju par imperatīvām normām, saskaņā ar kurām patērētāja maksājamā summa var būt dažāda un kurām tādēļ ir tieša iedarbība uz saimnieciskajām, no līguma patērētājam izrietošajām sekām. Turpretī pamatlietā tieši runa ir par patērētāja informēšanu par vispārīgu procesuālu normu esamību attiecībā uz pierādīšanas pienākuma sadali, kā arī par to interpretāciju tiesā uz līguma noslēgšanas dienu.

69 Šādos apstākļos pārdevēja vai piegādātāja pienākuma informēt patērētāju, ka pastāv vispārīgas procesuālo tiesību normas un ar tām saistīta attiecīga judikatūra, uzlikšana pārsniegtu to, kas, saprātīgi spriežot, varētu būt sagaidāms no pirmā minētā pārskatāmības prasību ietvaros.

70 Ņemot vērā iepriekš izklāstīto, uz trešo jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 93/13 5. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas neietver prasību, ka pārdevējam vai piegādātājam būtu jāsniedz papildu informācija attiecībā uz noteikumu, kas ir formulēts skaidri, bet kam tiesiskās sekas var tikt noteiktas, vienīgi interpretējot valsts tiesību normas, par kurām līguma noslēgšanas dienā vēl nebija vienotas judikatūras.

Par ceturto jautājumu

71 Ar ceturto jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai Direktīvas 93/13 3. panta 3. punkts kopsakarā ar šīs direktīvas pielikuma 1. punkta m) apakšpunktu ir jāinterpretē tādējādi, ka tas attiecas uz līguma noteikumu, ar ko pārdevējam vai piegādātājam ir atļauts vienpusēji novērtēt, vai patērētājs savas saistības ir izpildījis atbilstoši līgumam.

72 Direktīvas 93/13 pielikuma 1. punkta m) apakšpunkts attiecas uz noteikumiem, kuru mērķis vai sekas ir piešķirt pārdevējam vai piegādātājam tiesības noteikt, vai piegādātās preces vai sniegtie pakalpojumi atbilst līgumam, vai arī dot tam ekskluzīvas tiesības interpretēt jebkuru līguma noteikumu.

73 Tā kā principā tas ir pārdevējs vai piegādātājs, kas rīkojas kā pārdevējs vai pakalpojumu sniedzējs, ir uzskatāms, ka šī norma attiecas uz noteikumiem, kuri gadījumā, kad patērētājs iesniedz sūdzību par sniegto pakalpojumu vai piegādāto preci vai to apstrīd, ļauj pārdevējam vai piegādātājam vienpusēji noteikt, vai viņa saistību izpilde atbilst līgumam.

74 Ir skaidrs, ka Direktīvas 93/13 pielikuma 1. punkta m) apakšpunkts neietver norādi par patērētāja saistībām, kas izriet no līguma, bet gan tikai norādi par pārdevēja vai piegādātāja saistībām. Tādējādi šī norma neattiecas uz noteikumiem, kas atļauj pārdevējam vai piegādātājam vienpusēji novērtēt, vai patērētāja pretizpildījums, kas sastāv no parāda atmaksas un ar to saistīto maksu samaksas, ir paveikts atbilstoši līgumam.

75 Ņemot vērā iepriekš izklāstīto, uz ceturto jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 93/13 3. panta 3. punkts kopsakarā ar šīs direktīvas pielikuma 1. punkta m) apakšpunktu ir jāinterpretē tādējādi, ka tas neattiecas uz līguma noteikumu, ar ko pārdevējam vai piegādātājam ir atļauts vienpusēji novērtēt, vai patērētājs savas saistības ir izpildījis atbilstoši līgumam.

Par tiesāšanās izdevumiem

76 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (trešā palāta) nospriež:

1) Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 3. panta 3. punkts kopsakarā ar šīs direktīvas pielikuma 1. punkta q) apakšpunktu ir jāinterpretē tādējādi, ka saskaņā ar to līguma noteikums, kurš nav ticis atsevišķi apspriests un kura mērķis vai sekas ir patērētājam nelabvēlīgi apvērst pierādīšanas pienākumu, nav vispārīgi un bez papildu pārbaudes kvalificējams kā negodīgs.

2) Direktīvas 93/13 3. panta 3. punkts kopsakarā ar šīs direktīvas pielikuma 1. punkta q) apakšpunktu ir jāinterpretē tādējādi, ka, pirmkārt, tas neattiecas uz noteikumu, kura mērķis vai sekas ir ļaut patērētājam tiesiski pamatoti pieņemt, ka viņam ir jāizpilda visas savas līgumiskās saistības, pat ja viņš uzskatītu, ka dažas no šīm saistībām nav jāizpilda, jo, ņemot vērā piemērojamo valsts tiesisko regulējumu, šis noteikums neietekmē patērētāja

tiesisko stāvokli, un, otrkārt, tas attiecas uz noteikumu, kura mērķis vai sekas ir kavēt patērētāja iespējas celt prasību tiesā vai izmantot tiesību aizsardzības līdzekļus, ja atlikusī maksājamā summa ir noteikta ar notariālo aktu, kuram ir pierādījuma spēks, kas kreditoram ļauj vienpusēji un galīgi izbeigt strīdu.

3) **Direktīvas 93/13 5. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas neietver prasību, ka pārdevējam vai piegādātājam būtu jāsniedz papildu informācija attiecībā uz noteikumu, kas ir formulēts skaidri, bet kam tiesiskās sekas var tikt noteiktas, vienīgi interpretējot valsts tiesību normas, par kurām līguma noslēgšanas dienā vēl nebija vienotas judikatūras.**

4) **Direktīvas 93/13 3. panta 3. punkts kopsakarā ar šīs direktīvas pielikuma 1. punkta m) apakšpunktu ir jāinterpretē tādējādi, ka tas neattiecas uz līguma noteikumu, ar ko pārdevējam vai piegādātājam ir atļauts vienpusēji novērtēt, vai patērētājs savas saistības ir izpildījis atbilstoši līgumam.**

[Paraksti]